

та контактів, відсутність контактів з політичними суб'єктами технологічних платформ не набули широкого застосування як інструмент інноваційного розвитку в Україні.

Варто зазначити, що застосування технологічних платформ в країнах ЄС є різним. Наприклад, якщо в Австрії вони функціонують у вигляді агентств, які зводять разом зацікавлених сторін в сектори, які спільно фінансуються або фінансуються урядом, то, в Нідерландах діяльність платформ розглядається як засіб для тимчасового підприємства, яке закінчується, коли завершується програма. Польська технологічна платформа для мобільних пристроїв і бездротового зв'язку була заснована у 2005 році і спрямована на підвищення потенціалу польських компаній у наданні послуг з мобільних сервісів, додатків і технологій з метою підтримки економічного розвитку. Метою Польської ТП з авіації (бюджет - 600 млн євро) було створення сприятливих умов для розвитку підприємств авіаційно-космічної промисловості в регіоні; розвиток аерокосмічних досліджень; посилення співпраці з університетами, вплив на економічну політику польського уряду щодо аерокосмічної галузі; поліпшення існуючої виробничої бази; залучення іноземних інвестицій; розвиток відносин з іншими європейськими центрами аерокосмічної промисловості. Дана ТП об'єднала 70 компаній і більш ніж 10 тис. працівників. Загалом, більш ніж дев'ятирічний досвід організації та функціонування Європейських технологічних платформ (ЄТП) доводить ефективність використання технологічних платформ як інструменту інноваційного розвитку, що діє на принципах пріоритетності задоволення суспільних потреб, врахування **інтересів бізнесу, державно-приватного партнерства у їх фінансуванні, прозорості та ясності процедур. На користь даного інструменту свідчить можливість його застосування в якості** об'єднуючого інструменту, для спільного визначення науковими організаціями, промисловими компаніями та іншими зацікавленими учасниками інноваційного процесу середньо- та довгострокових цілей наукових досліджень, формування дорожніх карт з їх досягнення.

Висновки. Технологічні платформи є інструментом вироблення спільних цілей, пріоритетів, напрямків розвитку та завдань широкого кола осіб, «групи інтересів» (представників науковців, влади, бізнесу) при розробці стратегічних програм досліджень і розробок, їх реалізації та впровадження. З метою активізації функціонування ТП в Україні доцільним при їх формуванні є чітко визначити:

- концепцію та цілі формування ТП (доцільно формувати у тих сферах, які можуть дати істотний внесок у підвищення конкурентоспроможності та усунення головних проблем);
- причетність основних учасників та зацікавлених сторін (оцінка пріоритетних тем на предмет відповідності їх конкретним потребам);
- впровадження і фінансовий інжиніринг (націленість на результат, реальне впровадження на ринку).

Перспективами подальших досліджень буде вивчення досвіду країн СНД щодо формування та функціонування ТП та розробка рекомендації щодо доцільності його використання в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / Гейць В.М., Шинкарук Л.В., Артёмова Т.І. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук Л.В.Шинкарук ; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2011. – 696 с.
2. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в 3 т. / [За ред. Акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка]. – К.: Фенікс, 2007. – (Інноваційно-технологічний розвиток економіки). Т. 2. – 2007. – 564 с.
3. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України / за ред. д-ра екон. наук України Л.І.Федулової ; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2011. – 656 с.
4. Глобалізація - європейська інтеграція - економічне розвиток: українська модель: в 2 т. [Сиденко В. П.] – К. : Ін-т економіки і прогнозування НАН України, 2008 (Європейська інтеграція і економічне розвиток). Т. 2. – 2011. – 44 с.
5. Комюніке Європейської Комісії «Промислова політика в розширеній Європі». - Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu>.
6. Individual ETPs. – Режим доступу: http://cordis.europa.eu/technology-platforms/individual_en.html
7. Перечень технологических платформ. – Режим доступу: http://www.economy.gov.ru/minec/activity/sections/innovations/formation/doc20110610_14.
8. UTP of Production Processes – ManuFuture Ukraine. – Режим доступу: <http://www.manufuture.org/manufacturing/?p=387>.

УДК 159. 923

Ставицька С. О.

ДУХОВНІСТЬ У РОЗУМІННІ МИСЛИТЕЛІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Стаття посвячена проблемі розуміння і формування духовності людини в роботах мислителів ХХ століття. В роботі ми виходимо з тези, що кожен людина духовна по своїй суті, але його духовність може мати як соціальну, так і антисоціальну направленість.

Проведені у ХХ ст. наукові дослідження характеризуються не тільки вивченням самої людини, її внутрішнього світу та впливу на навколишній світ, скільки того, як природа і, насамперед, суспільство впливають, формують її. Певною мірою ця тенденція зберігається й сьогодні. Поняття *дух, душа, духовність* мало використовуються у сфері, що характеризує свідому психічну діяльність людини. Так, В. М. Шердаков вважає, що «слова „духовність“ та „бездуховність“ у побутовому житті містять зміст, що відрізняється від традиційно філософського, психологічного або релігійного. Духовність розуміють як щось безумовно позитивне, як першість вищих, духовних інтересів над матеріальними, а бездуховність - як відсутність вищих цілей і цінностей, панування нижчих, плотських інтересів і потягів. Тим часом, традиційне трактування поняття духовності інше. Людина, яка має розум та волю - це істота духовна» (підкреслено нами) [7, с. 27].

Ми розділяємо ці думки та приднуємося до такого підходу. З цієї точки зору, людина завжди є духовною, однак, її духовність різна і по різному виявляє себе. Тому, скоріше люди мають різну модальність та спрямованість власної духовності,

різний рівень її існування, що власне визначається рівнем розвитку самосвідомості людини і виражає її власну суб'єктивно неповторну індивідуальність. Разом з тим, обидва трактування мають раціональне зерно, бо людина, що володіє волею й розумом, може досягти найвищого рівня розвитку, і тоді, духовні інтереси стануть її природною потребою.

У роботах мислителів ХХ ст. зазначається, що духовність людини включає активне, дієве пізнання, яке супроводжується певними емоційними переживаннями й спрямовується вольовими потугами людини для її реалізації. Відповідно, воля, розум і почуття становлять три сфери духовного життя (сили єдиного духу), які постійно піддаються рефлексії в силу особливостей людської природи. Ідея духовності закладена в самій людині й проявляється в її зв'язку з часом, історією, у з'єднанні всіх часів у єдиному духовному просторі особистості. Такий підхід узгоджується з нашим розумінням базових компонентів у структурі духовної самосвідомості особистості. Отже, пов'язавши розвиток духовності в цілому з розвитком духовної самосвідомості кожної людини, ми приходимо до розуміння взаємодії в цьому процесі *пізнавально-когнітивного, емоційно-почуттєвого, поведінково-діяльницького компонентів під спрямовуючою силою мотиваційно-вольового.*

Наприкінці ХХ початку ХХІ століття духовність почала усвідомлюватися як засіб, підґрунтя, що рятує від наслідків панування „раціональності“, щось „самісне“, „субстанційне“, „божественне“. Духовність також ототожнюється із *самосвідомістю* як необхідністю прийняття рішень глобального значення в умовах духовної кризи суспільства [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7].

Свою духовність людина спрямовує на інших людей, на суспільство та світ, тому духовність індивідів творить духовність суспільства, соціуму, світу (онтогенетичний аспект), а духовність світу творить духовність людини (філогенетичний аспект). Відповідно постає питання індивідуальної духовності, що на наш погляд, співвідноситься з проблемою розвитку духовної самосвідомості.

Як відзначав А. І. Зеліченко з одного боку, індивідуальний дух, безумовно, реальний: саме в ньому вміщено те, що робить людину людиною. Проте, намагатися „наукообразно“ визначити „дух“, поняття, що відразу виводить за межі позитивістського знання, - справа не те що проста - принципово неможлива. Щоб перейти від інтуїтивних уявлень про дух до більш логічних і структурованих необхідно зрозуміти його онтологічний статус. Онтологія індивідуального духу включає: проблему пошуку джерела індивідуальної духовності – зовні чи усередині; усвідомлення того, що відбувається при осяянні або натхненні, коли безсвідомі знання прориваються у свідомість. Це питання - про існування Бога або Об'єктивного Духа. "З того, що ми не можемо визначити онтологічний статус духу логічно, не випливає, що потрібно відмовитися від спроб його розуміння. Найбільш доречним є розуміння з позицій віри чи довіри до авторитетів та неупереджене відношення до сукупності фактів, що свідчать про існування індивідуального духу" [6, с.35].

Необхідно зазначити, що наш інтерес до даної проблеми зосереджений на її розумінні саме із психологічних позицій, тобто з позицій індивідуального буття та розвитку індивідуальної самосвідомості "Вищі переживання", у яких проявляється індивідуальний дух, відносяться до таких форм психічної життєдіяльності: розвиток, пошук істини, релігійність чи віра, любов, творчість ін. Конкретні прояви індивідуальної духовності людини можуть бути ближчими або до творчості, або до саморозвитку; до діяльної любові чи до індивідуальної релігійності (життя з Богом). У цьому змісті А. І. Зеліченко, виділяє чотири форми індивідуальної духовності, які виявляються одним інтегрованим цілим, де кожна з них "рівносильна" іншій:

погляд на духовність як на розвиток (саморозвиток) акцентує увагу на психодинамічній стороні процесу й найбільше тісно пов'язаний із психологічною традицією; для теології, у рамках якої історично йшла розробка проблем духовності, єдино можливе її розуміння - життя з Богом; розуміння духовності як любові має корінь як у теології, так й у традиціях гуманізму й романтизму; розуміння духовності як творчості бере початок в екзистенціальних концепціях про місце людини у світі.

У цих формах індивідуальної духовності реалізуються прагнення індивідуального духу: до гармонії (єдності та узгодженості всіх проявів людини), до рефлексії (знання, розуміння), до виходу за чуттєві межі (безоцінчне ставлення), до поширення себе на світ та злиття зі світом.

Відповідно до цих прагнень вчений виділив сім атрибутів індивідуального духу: динамічність, активність; мимовільність, керування психікою; існування у формі психічних явищ; рефлексія, прагнення до пізнання й самопізнання, свідомість та самосвідомість; самопоширення, свобода; тяжіння до духовного; прагнення до гармонії в організуючій психіку діяльності. Такі властивості, як свідомість, самопоширення, тяжіння до духовного, підводять до думки, що індивідуальний дух не є "кінцевою", одиничною, ізольованою сутністю, а частиною Світу духовних сутностей.

Щоб зрозуміти індивідуальний дух, потрібно зіставити його з надіндивідуальним (абсолютним) духом, який реальний, але незбагнений й у цьому змісті нереальний. "Дух" - категорія непсихологічна. Психологічними можуть стати категорії "індивідуальний дух", "індивідуальна духовність" або "духовна самосвідомість". У цьому зв'язку, важливе питання про співвідношення духовного й бездуховного в психіці. Кардинальне розходження між духовним і бездуховним у тому, що в духовній діяльності людина реалізує функцію "Я - частина Світу", а в бездуховній - функцію індивідуалізації, оскільки, задум духовної роботи не пов'язаний з одержанням особистої вигоди в її повсякденному розумінні. Її ціль - дати індивідуальному духу свободу реалізації, зокрема, можливість перебороти границі індивідуальності й з'єднатися зі Світовим духом [6, с.36-42]. Нам видається, що тут можна було б говорити про антидуховність, якщо це антагоністи. Проте, термінологічно не всі поняття можна вважати антагоністами духовності. Наприклад, адаптація, може відбуватися як в соціально орієнтованому середовищі в рамках суспільної норми, тоді це не антагоніст, а непрявлена духовність (бездуховність), так і кримінально-агресивному (асоціальному) середовищі, тоді це антидуховність.

Інших антагоністів духовності - негативізм (ненависть), жадібність можна інтерпретувати як перекручену любов. Всі ці міркування дають підстави або вважати, що духовні й бездуховні явища виходять з одного джерела й керовані одними законами, або (більш традиційно) розглядати бездуховне (*чи антидуховне – авт.*) як перекручування духовного. Природно, що, при цьому, границя між духовним і бездуховним може бути тільки умовною: тому, все, що відбувається в психіці в остаточному підсумку є маніфестація духу.

Таким чином, своєрідність ситуації з філософсько-психологічним дослідженням духовності полягає в тому, що за очевидної уваги й інтересу філософії й психології до феномену духовності протягом тисячоліть (від часу античної філософської архаїки до найновітніших філософських та психологічних конструктів ХХ-го початку ХХІ століття) ця проблема так і залишається у процесі

вирішення, оскільки, кожна нова епоха ставить нові питання і проблеми, які вимагають нового осмислення і нових підходів до їх вирішення, виходячи з нових реалій життя і розвитку науки. Проте, необхідність постановки та вирішення таких питань тепер, коли відбувається процес переходу людства не лише з одного століття в інше, а й перехід до наступного – третього тисячоліття є особливо актуальними.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Духовні цінності в розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. - № 1. – С. 124-129.
2. Босеньский Ю. Духовная ситуация времени / Босеньский Ю. // Вопросы философии. - 1992. - № 12.
3. Боуэн М. Духовность и личность – центрированный подход / М. Боуэн // Вопросы психологии. – 1992. - № 3 – 4. – С. 24 - 33.
4. Братусь Б. С. К проблеме человека в психологии / Б. С. Братусь // Вопросы психологии. – 1997. - №5. – С. 3 – 19.
5. Гроф С. Духовный кризис: Статьи и исследования / Гроф С.; [пер. с англ.]. - М.: МТИ, 1995. - 256 с. – С. 42 – 61, С. 201 – 207.
6. Зеличенко А. И. Психология духовности / Зеличенко А. И. – М.: Издательство трансперсонального Института, 1996. – 400 с.
7. Шердаков В. Н. Понятие духовности / В. Н. Шердаков // Вопросы философии. - 1996. - № 2. - С. 24-32.

УДК 159.964

Святенко Ю.О.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК УМОВНИХ ЦІННОСТЕЙ З ФЕНОМЕНОМ РЕГРЕСІЇ

*Матеріал статті освітає взаємозв'язок «умовних цінностей» з феноменом регресії; в статті досліджується поняття «регресії». Особливе уваження в статті зосереджується на взаємозв'язку умовних цінностей з ідеалізованим «Я» особистості та регресивними імпульсами. **Ключеві слова:** регресія, глибокі цінності, умовні цінності, ідеалізоване «Я», едіпов комплекс.*

Постановка проблеми. Розвиток практичної психології потребує всебічного осмислення сутності цілісної психіки суб'єкта, а отже, поглиблення дослідницького інтересу до психічних явищ, що становлять феномен психічного. Поза увагою науковців залишаються немотивовані вчинки, ірраціональні дії, інфантильні та регресивні прояви поведінки, які нерідко детерміновані умовними цінностями. Тому, незважаючи на численні наукові пошуки, пов'язані з дослідженням цінностей, проблема взаємозв'язку умовних цінностей суб'єкта з феноменом регресії залишається відкритою, що й обумовлює актуальність дослідження.

Метою статті є дослідити взаємозв'язок умовних цінностей з феноменом регресії.

Виклад основного матеріалу. Ж.Лапланж трактує термін «регресія» (від лат regressus – повернення, рух назад) – захисний механізм, який полягає в тому, що індивідуум відступає до більш ранньої стадії розвитку, безпечнішої і приємнішої. Регрес – є переходом від більш високих форм розвитку до більш низьких, рух назад, зміни до гіршого [2, с.420].

У критичному словнику психоаналізу Чарльза Райккрофта «регресія (regression) - повернення до більш раннього стану або способу дії. У спеціальному значенні - захисний процес за допомогою якого суб'єкт уникає (або намагається уникнути) тривоги шляхом еластичного або повного повернення на більш ранню стадію лібідного і Его розвитку. Стадія, на якій відбувається регресія, визначається наявністю точок фіксації» [1]. Теорія регресії припускає, що (за винятком ідеальних випадків) інфантильні стадії розвитку долаються не повністю, і тому більш ранні шаблони поведінки залишаються як альтернативні способи функціонування. Регресія, однак, не розглядається як життєздатний і ефективний захисний процес - навпаки, часто це «з вогню та в полум'я», оскільки регресія змушує індивіда заново пережити тривогу, властиву тій стадії, до якої він регресував. Наприклад, регресія з фалічного або едіпового рівня на оральний здійснена як захист від тривоги кастрації, робить пацієнта беззахисним перед переживанням тривоги необхідної сепарації. У результаті регресія зазвичай супроводжується подальшими захисними спробами, призначеними вберегти Его від її наслідків. На поведінковому рівні регресія супроводжується актуалізацією примітивних реакцій (крик, сльози, нецензурні слова), подібно до істерії (блювання, ссання пальців, зайва сентиментальність і ігнорування сексуальних відносин тощо).

Дослідження взаємозв'язку умовних цінностей з феноменом регресії здійснювалося у контексті психодинамічної теорії, розробленої академіком НАПН України Т.С.Яценко [5], яка має глибинно-психологічне спрямування та цілісний підхід до пізнання психіки суб'єкта у єдності свідомих та несвідомих проявів. Як підтверджують дослідження, проведені у контексті психодинамічного підходу, умовні цінності формуються переважно у ранньому дитинстві в період едіпової залежності під впливом цінностей значимих людей. При цьому дитина, приймаючи цінності значущих людей, керується можливістю отримання любові та доброго ставлення до себе, ігноруючи власні інтереси та отримуючи таким шляхом захоплення для себе. Такий тип поведінки переноситься на стосунки з оточуючими людьми, а цінності набувають характеру умовності, оскільки об'єкт продовжує керуватися у своїй поведінці очікуванням схвалення від інших людей, не усвідомлюючи, що в них можуть бути інші цінності, які не відповідають його очікуванням. Самі ж умовні цінності приховані від суб'єкта, тому недостатньо ним усвідомлюються. Ідеалізація здійснюється шляхом створення у людини системи очікувань сприйняття себе іншими, як відповідного певному ідеалу. При цьому суб'єкт може бачити свої недоліки і навіть займатися самокритикою. У випадку ж констатації слабких сторін оточуючими виникають негативні емоції. Таким чином, умовні цінності впливають на всі дії суб'єкта (поза його свідомістю), породжуючи ригідність та стереотипність поведінки [4].

Умовні цінності мають регресивний характер, якщо набуває чинності глибинно-психологічна тенденція «до самопокарання», яка зумовлює слабкість. Наслідок цього - розвиток тенденції «до психологічної смерті» й «психологічної